

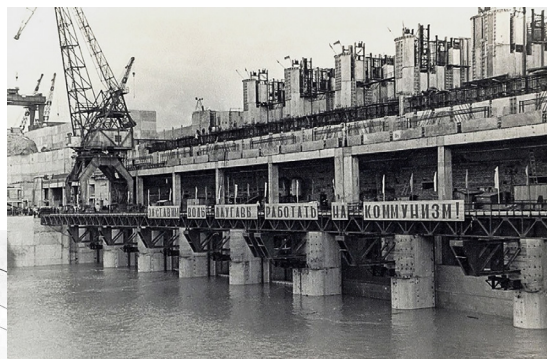
Padomju Latvija un latvieši trimdā (1945–1986)

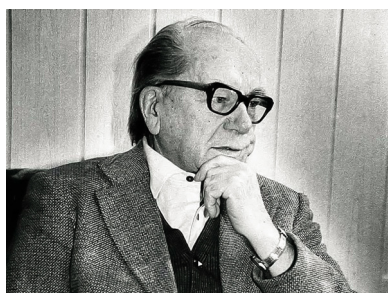
PADOMJU LATVIJA
MŪŽOS LAI DZIVO,
SPOŽA LAI PADOMJU
VAINAGA MIRDZ !

Plakāti Padomju Latvijas ielās

Leņina piemineklis Rīgā

Latvijas PSR
industrializācija

Eduards Berklavs (1914–2004) –
nacionālkomunistu līderis

Svinības pie bagātīgi klāta
galda kolhozā "Lāčplēsis"

Stūra māja – padomju režīma simbols,
viens no PSRS varas balstiem

Imants Ziedonis Dzejas
dienās. 1972. gads

Ģimenes žigulis – automašīna, pēc kuras cilvēki
stāvēja rindā 7–10 gadus

Raimonds Pauls – populārākais
latviešu komponists

Kārlis Zariņš runā radio
"Amerikas Balss" latviešu
raidījumā no Minhenes
1956. gadā

PASAULES
BRĪVO
LATVIEŠU
APVIENĪBA

Pasaules brīvo latviešu apvienības
(1955) mērķis ir koordinēt un
stiprināt trimdas latviešus

20. gs. 40. gadi

■ 1945. gada 8. maijā Latvija zaudēja savu suverenitāti. Tā kļuva par vienu no 15 PSRS republikām un ieguva nosaukumu – Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika (Latvijas PSR, LPSR) jeb Padomju Latvija. Nonākot PSRS sastāvā, Latvija zaudēja daļu savas teritorijas – Abrenes pilsētu un sešus pagastus. Tos ieņēma Krievijas Pleskavas apgabālā.

■ Par nozīmīgu varas centru kļuva Padomju Savienības komunistiskā partija jeb PSKP. Tai bija neierobežota vara. Visus atbildīgos lēmumus pieņēma Maskavā vai Latvijas kompartijas centrālajā komitejā (LKP CK). Līdz ar Latvijas okupāciju izveidoja trīs vecuma pakāpju komunistiskās audzināšanas sistēmu – oktoobrēni (7–9 gadi), pionieri (10–14 gadi) un komjaunieši (14–28 gadi).

■ Svarīga loma bija propagandai. Tā uzsvēra, ka padomju cilvēkam ir jābūt uzticīgam komunistiskajiem ideāliem, jābūt internacionālistam, savas intereses jāziedo sabiedrības labā.

■ Galvenā literatūras pārvalde jeb Glavlit sāka visu drukāto darbu, kinofilmu un skaņuplašu cenzūru. Pastāvēja saraksti ar aizliegtajiem darbiem un autoriem.

■ Padomju režīms vērsās pret reliģiju un baznīcu, aizliedza svinēt Ziemassvētkus, Lieldienas. Augstskolās ieviesa ateisma kursu.

■ Iedzīvotājiem atņēma privātīpašumus jeb notika to nacionalizācija; 1946. gadā izveidoja pirmo kolhozu. Zemniekus, kas neiesaistījās kolektivizācijā, represēja. Ar laiku veidojās t. s. paraugkolhozi – “Druva” Saldus rajonā, “Ādaži” Rīgas rajonā, “Tērvete” Dobeles rajonā, “Nākotne” Jelgavas rajonā, “Lāčplēsis” Ogres rajonā u. c. Cilvēkiem atņēma arī dzīvokļus, izmitinot tajos vairākas ģimenes. Tie pastāvēja visus padomju gadus, un tos sauca par komunālajiem dzīvokļiem.

■ 1944.–1956. gadā pastāvēja nacionālo partizānu grupas (ap 20 000 cilvēku). Partizāni ar ieročiem cīnījās pret okupāciju un padomju režīmu.

■ 1947. gadā starp PSRS un ASV (un tās sabiedrotajiem) izcēlās aukstais karš. Tā bija lielvalstu ekonomiska un politiska cīņa par varu pasaulē. Aukstais karš beidzās 1991. gadā.

■ 1949. gada 25.–30. martā notika civiliedzīvotāju masu deportācija. Uz Krievijas tālajiem ziemeļiem apgabaliem izsūtīja 44 271 cilvēku. Katru gadu 25. martā Latvijā atzīmē Komunistiskā genocīda upuru piemiņas dienu.

■ Kopumā padomju režīma gados par politisko represiju upuriem kļuva apmēram 240 000 Latvijas iedzīvotāju.

20. gs. 50.–60. gadi

■ 20. gs. 50. gados krievu valoda kļuva par noteicošo valodu valsts iestādēs, tautsaimniecībā, saziņā.

■ 1950. gadā latviešu nacionālos svētkus Jāņus izņēma no oficiāli svinamo svētku saraksta. 1954. gadā Līgo diena kļuva par svinamu dienu, bet tā bija jāatstrādā tuvākajā svētdienā. Jāņu diena oficiālo svētku statusu atguva 1988. gadā.

■ 1953. gadā sākās t. s. “Hruščova atkusnis” – notika izmaiņas politiskajā sistēmā ne vien Latvijā, bet visā Padomju Savienībā. Latvijas komunistiskās partijas priekšgalā izvirzījās nacionālkomunisti, par kuru līderi Latvijā kļuva Eduards Berklavs. Viņi bija pret forsēto industrializāciju un svešautiešu masveida migrāciju, aicināja uz atklātumu Latvijas vēstures atspoguļošanā, kā arī mudināja izvirzīt vadošos amatos cilvēkus, kuri prot latviešu valodu. 1959. gadā LKP CK nosodīja nacionālkomunistus, un ne tikai E. Berklavu atbrīvoja no darba, bet notika arī vērienīga partijas un komjaunatnes, preses un citu institūciju vadības nomaiņa.

■ 1966. gadā par Latvijas kompartijas 1. sekretāru ievēlēja Krievijas latvieti Augustu Vosu, kurš nerunāja latviski. Latvijā sākās t. s. stagnācijas posms. To raksturoja stingra politiskā un ideoloģiskā kontrole un varas centralizācijas pastiprināšanās.

■ 20. gs. 60. gados pastiprinājās industrializācijas process lielākajās Latvijas pilsētās – Rīgā, Daugavpilī, Liepājā u. c. Pārsvārā būvēja mašīnbūves, metālapstrādes, ķīmiskās, kuģubūves, radio un elektrotehniskās rūpnīcas, uzbūvēja Pļaviņu HES un Rīgas HES. Ceļot Pļaviņu HES, iznīcināja unikālus dabas veidojumus (Staburagu) un ainavas Daugavas krastos. Par galveno rādītāju ražošanā izvirzījās valsts plāna obligāta izpilde. No 1960. līdz 1970. gadam 43,3 % darbaspēka nāca no citām PSRS republikām, arī mūsdienās atsevišķas pilsētas ir daudznacionālas, kurās dominē krievu valoda.

■ Padomju Savienībā slavu ieguva Olaines Ķīmiskās šķiedras kombināts, Ogres Trikotāžas kombināts, kosmētikas un parfimērijas fabrika “Dzintars”, radio-rūpnīcas “Alfa”, “Radiotehnika”, VEF, Rīgas Vagonu rūpnīca u. c.

■ Radās arī militārā rūpniecība, kur nodarbināja vairāk nekā 15 % visa darbaspēka.

► 20. gs. 70.–80. gadi

■ Ekonomiskā izaugsme 20. gs. 70. gados ievērojami apsīka. 70.–80. gados Latvijā bija jūtams produktu (gaļas, piena), kā arī atsevišķu rūpniecības preču deficīts. Lai iegādātos nepieciešamās preces, cilvēki izmantoja “blata” (personiskos kontaktus ar pārdevējām) sistēmu vai ar “melnā tirgus” palīdzību.

Disidentu kustība

■ 20. gs. 60.–80. gados neapmierinātība ar padomju režīmu, tiesiskuma trūkumu, nacionālo apspiestību, cilvēktiesību pārkāpumiem izraisīja atsevišķu personu un grupu pretošanos. Par tās simboliem kļuva disidenti Gunārs Astra, Lidija Lasmane-Doroņina, Knuts Skujenieks, Ints Cālītis u. c.

■ Padomju režīms sodīja disidentus ar cietumsoziem, izsūtīšanu uz padomju GULAG nometnēm vai pat Rietumvalstīm (piemēram, brāļus Olafu un Pāvilu Brūverus).

■ Stūra māja – tautā dots nosaukums PSRS represijas simbolizējošajai ēkai, kurā atradās PSRS represīvās iestādes (pēdējais oficiālais nosaukums – Latvijas PSR Valsts drošības komiteja (VDK) jeb čeka).

■ 1986. gadā nodibināja grupu “Helsinki 86”, kas sekoja līdzi tam, kā Latvijā ievēro cilvēktiesības.

Zinātne, kultūra, sports

■ 1946. gadā nodibināja Zinātņu akadēmiju ar dažādiem nozaru institūtiem. Svarīgākie pētniecības virzieni bija molekulārā bioloģija, elektronika, cietvielu un pusvadītāju fizika, ķīmija, medicīna u. c. 20. gs. 80. gados darbojās 14 000 zinātnieku. Ievērojamākie zinātnieki bija Jānis Stradiņš (fizikālķīmiķis), Solomons Hillers (ķīmiķis), Viktors Kalnbērzs (ķirurģis-ortopēds), Aina Blinkena (valodniece), Rita Kukaine (virusoloģe), Jānis Polis (remantadīna izgudrotājs) u. c.

■ Literatūrā, mākslā un mūzikā 40.–50. gados uzspieda komunistiskās ideoloģijas kanonus un sociālistiskā reālisma principus. Padomju ideoloģijai atbilstošus darbus rakstīja Andrejs Upīts, Vilis Lācis, Anna Sakse, Arvīds Grigulis, Valdis Lukss u. c. 60. gados radošā inteliģence varēja strādāt brīvāk, daudzveidīgāk. Tautā iecienīti dzejnieki bija Ojārs Vācietis un Imants Ziedonis, gleznotāji – Oto Skulme, Indulis Zariņš u. c. Māksliniekus, kas tēlainā veidā atļāvās kritizēt padomju režīmu, sodīja, pārtrauca publicēt darbus (represijas skāra Knutu Skujenieku, Vizmu Belševicu, Visvaldi Lāmu u. c.). 70.–80. gados kultūrā ienāca pēckara paaudze, kas bija daudz brīvāka radošajās izpausmēs.

■ Attīstījās kontakti ar latviešu trimdu Rietumvalstīs. Latvijā pazina Andreju Eglīti, Veroniku Strēlerti, Gunaru Janovski, Jāni Mediņu. Tomēr padomju režīms sekoja līdzi norisēm un apkaroja nevēlamas izpausmes.

■ Padomju laikā uzplaukumu piedzīvoja teātris un kino. Lielu popularitāti, godu un cieņu iemantoja aktieri – Lilita Bērziņa, Elza Radziņa, Vija Artmane, Velta Līne, Eduards Pāvuls, Harijs Liepiņš, Lilita Ozoliņa u. c. Rīgas kinostudija bija viena no izcilākajām visā Padomju Savienībā, kurā uzņēma gan mākslas, gan dokumentālās filmas.

■ Visus padomju gadus notika arī Dziesmu svētki. Padomju laikā radās būtiski latviešu kultūras fenomeni – Mākslas dienas (1959–1986), Dzejas dienas (1965), Teātra dienas, kurās izpaudās latviešu nacionālā kultūra un tautas identitāte.

■ Latvijas sportisti starptautiskajās sacensībās pārstāvēja PSRS un guva izcilus panākumus, piemēram, šķēpmetējs Jānis Lūsis, šahists Mihails Tāls, kamanīņu braucēja Vera Zozuļa, bobslejists Jānis Ķipurs, hokejisti Helmutis Balderis, Artūrs Irbe.

INTERESANTI

■ Padomju laikā rakstnieks Vilis Lācis pārrakstīja savus romānus režīmam vēlamā gaismā, savukārt daži dzejnieki (J. Sudrabkalns, F. Rokpelnis, arī I. Ziedonis u. c.) savus dzejoļus veltīja J. Staļinam, V. I. Lēņinam.

■ Represijas un izsūtījumu piedzīvoja cilvēki, kas cildināja Rietumu kultūru. “Franču grupas” intelektuāļus (tulkotājus, dzejniekus, aktierus, piemēram, Elzu Stērsti, Mildu Grīnfeldi, Ievu Lasi, Maiju Silmali, Kurtu Fridrihsonu u. c.), kuri interesējās par franču mākslu un literatūru, apcietināja un sodīja.

■ 1961. gadā padomju režīms slēdza Rīgas Kristus Piedzimšanas pareizticīgo katedrāli (Esplanādes laukumā). Tās telpās iekārtoja izstāžu zāli un planetāriju. Kopš 1991. gada te atkal ir baznīca. Šādu likteni piedzīvoja arī daudzas citas baznīcas Latvijā.

■ No 1945. līdz 1991. gadam Latvijā darbojās VDK aģenti. Pēc Staļina nāves fizisku cilvēku mocīšanu no mainīja psiholoģisks terors. Vairākums čekas aģentu

bija latvieši (52 %). Krievi bija otrā lielākā grupa – 23,7 %. Sistēma bija veidota, lai iesaistītu vietējos iedzīvotājus un tādējādi panāktu kontroli pār sabiedrību. T. s. čekas maisus atvēra 2018. gadā. Atklājās, ka ar čeku sadarbojās ievērojami kultūras, sporta un citu jomu darbinieki. Režisors Alvis Hermanis 2019. gadā Jaunajā Rīgas teātrī iestudēja izrādi par čekas maisu lietu “Vēstures izpētes komisija”.

■ Padomju Latvijā sievietes devās pensijā jau 55 gadu vecumā, bet vīrieši – no 60 gadu vecuma (šobrīd Latvijā pensionēšanās vecums ir 64 gadi).

■ Uzrunu “kungs” vai “kundze” nelietoja. To vietā lietoja uzrunas “biedrs” un “biedre”, piemēram, biedre Kalniņa, nevis Kalniņas kundze.

■ Autentisku padomju laika vidi var apskatīt Liepājas Karostas cietumā, Līgatnes “Bunkurā” un Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja pastāvīgajā ekspozīcijā “Padomju gadi”.

VĀRDI, KAS JĀZINA

Cenzūra, deficīts, disidents, kolektivizācija, kolhozs, komunisti, komunistiskā partija, nacionalizācija, partizāns, propaganda, režīms, sovjetizācija, stagnācija, totalitārisms.

SOVIET LATVIA AND LATVIANS IN EXILE (1945–1986)

IMPORTANT

1940s

■ On 8 May 1945, Latvia lost its sovereignty. It became one of the 15 republics of the USSR and took the name of Latvian Soviet Socialist Republic (Latvian SSR, LSSR) or Soviet Latvia. Latvia lost part of its territory – the town of Abrene and six municipalities – when it became part of the USSR. They were incorporated into Russia's Pskov Oblast.

■ The Communist Party of the Soviet Union, or CPSU, became an important centre of power. It had unlimited power. All responsible decisions were made in Moscow or by the Central Committee of the Latvian Communist Party (CKP). With the occupation of Latvia, a system of Communist education was established in three age groups: the Octobrists (7–9 years), the Pioneers (10–14 years) and the Komsomol (14–28 years).

■ Propaganda played an important role. It stressed that a Soviet person must be faithful to communist ideals, be an internationalist and sacrifice his interests for the good of society.

■ The Main Directorate of Literature, or Glavlit, started censorship of all printed works, films and soundtracks. There were lists of banned works and authors.

■ The Soviet regime cracked down on religion and the church, banning the celebration of Christmas and Easter. Courses in atheism were introduced in universities.

■ Private property was taken from the population or nationalised; the first collective farm was set up in 1946. Farmers who did not take part in collectivisation were repressed. In time, the so-called model collective farms were formed – Druva in the Saldus district, Ādaži in the Rīga district, Tērvete in the Dobele district, Nākotne in the Jelgava district, Lāčplēsis in the Ogre district, etc. People were also deprived of their flats, and several families were accommodated in one flat. These existed throughout the Soviet years and were called communal flats.

■ In 1944–1956 national partisan groups, or guerrillas – approximately 20 000 people – fought with weapons against the occupation and the Soviet regime.

■ In 1947, the Cold War began between the USSR and the USA (and its allies). It was an economic and political power struggle between the world's great powers. The Cold War ended in 1991.

■ Between 25–30 March 1949, a mass deportation of civilians took place. 44 271 people were deported to the far north of Russia. Every year on 25 March, Latvia commemorates the Day of Commemoration of the Victims of the Communist Genocide.

■ In total, about 240 000 Latvians became victims of political repression during the Soviet regime.

1950s–1960s

■ In the 1950s, Russian became the dominant language in state institutions, the economy and communication.

■ In 1950, the Latvian national holiday Jāņi was removed from the list of officially celebrated holidays. In 1954, Līgo Day became a public holiday, but it had to be celebrated on the nearest Sunday. Midsummer's Day regained its official status in 1988.

■ In 1953, the so-called “Khrushchev Thaw” began – changes took place in the political system not only in Latvia, but throughout the Soviet Union. The Latvian Communist Party was led by the National Communists, whose leader in Latvia was Eduards Berklavs. They opposed the forced industrialisation and mass migration of foreigners, called for transparency in the reporting of Latvian history, and advocated for Latvian-speakers being promoted to leading positions. In 1959, the CPSU Central Committee condemned the national communists, and not only was Berklavs dismissed, but there was also a massive change in the leadership of the party and the Komsomol, the press and other institutions.

■ In 1966, Augusts Voss, a Russian Latvian who did not speak Latvian, was elected 1st Secretary of the Latvian Communist Party. Latvia entered a period of stagnation. It was characterised by strict political and ideological control and an intensification of the centralisation of power.

■ In the 1960s, the process of industrialisation intensified in Latvia's largest cities – Rīga, Daugavpils, Liepāja, etc. Mechanical engineering, metalworking, chemical, shipbuilding, radio and electrical engineering plants were the main industrial concerns built at that time, as was the construction of the Pļaviņas and Rīga Hydroelectric Power Plants. The construction of the Pļaviņas HPP destroyed unique natural formations (Staburags) and landscapes along the banks of the Daugava River. The key indicator in production was the mandatory implementation of the national plan. Between 1960 and 1970, 43.3% of the workforce came from other republics in the USSR; even today, some cities are multinational and Russian-dominated.

■ The Olaine Chemical Fibre Plant, Ogre Knitwear Factory, Dzintars Cosmetics and Perfumery Factory, Alfa, Radiotehnika, VEF, Rīga Carriage Works, etc., became famous in the Soviet Union.

■ The military industry also emerged, employing more than 15% of the workforce. ►

► 1970s–1980s

■ Economic growth slowed considerably in the 1970s. In the 1970s and 1980s, Latvia experienced a shortage of products (meat, milk) and some manufactured goods. In order to buy the products they needed, people used the “blats” system (personal contacts with saleswomen) or the “black market”.

Dissident movement

■ In the 1960s–1980s, dissatisfaction with the Soviet regime, the lack of a rule of law, national oppression and human rights violations led to resistance by individuals and groups. Dissidents Gunārs Astra, Lidiya Lasmane-Dorņina, Knuts Skujenieks, Ints Cālītis and others became its symbols.

■ The Soviet regime punished dissidents with prison sentences, deportation to Soviet GULAG camps or even to Western countries (for example, brothers Olafs and Pāvils Brūveri).

■ The Corner House – the name given to the building by the locals that symbolised the repressive activities of the USSR, which housed the repressive institutions of the USSR (the last official name – the State Security Committee (VDK) or Cheka of the Latvian SSR).

■ In 1986, the group Helsinki 86 was founded to monitor human rights in Latvia.

Science, culture, sport

■ In 1946, the Academy of Sciences was founded, including various branch institutes. The most important research areas were molecular biology, electronics, solid-state and semiconductor physics, chemistry, medicine, etc. In the 1980s, there were 14 000 scientists. The most important scientists were Jānis Stradiņš (physical chemist), Solomon Hiller (chemist), Viktors Kalnbērzs (orthopaedic surgeon), Aina Blinkena (linguist), Rita Kukaine (virologist), Jānis Polis (inventor of remantadine), etc.

■ In the 1940s and 1950s, the canons of communist ideology and principles of socialist realism were imposed on literature, art and music. Andrejs Upīts, Vilis Lācis, Anna Sakse, Arvīds Grigulis, Valdis Lukss and others wrote works that conformed to Soviet ideology. Ojārs Vācietis and Imants Ziedonis were popular poets, acclaimed painters were Oto Skulme, Indulis Zariņš, etc. Artists who dared to criticise the Soviet regime in an imaginative way were punished and their works stopped being published (Knuts Skujenieks, Vizma Belševica, Visvaldis Lāms, etc.). In the 1970s and 1980s, the post-war generation entered the cultural scene and was much freer in its creative expressions.

■ Contacts were developed with Latvian exiles in Western countries. In Latvia, people knew Andrejs Eglītis, Veronika Strēlerte, Gunārs Janovskis, Jānis Mediņš. However, the Soviet regime kept an eye on developments and fought undesirable expressions.

■ Theatre and cinema flourished during the Soviet period. Actors such as Lilita Bērziņa, Elza Radziņa, Vija Artmane, Velta Līne, Eduards Pāvuls, Harijs Liepiņš, Lilita Ozoliņa and others gained great popularity, honour and respect. The Rīga Film Studio was one of the most prominent film studios in the Soviet Union, producing both feature and documentary films.

■ Song Festivals were also held throughout the Soviet era. During the Soviet period, important Latvian cultural phenomena were launched – Art Days (1959–1986), Poetry Days (1965), Theatre Days, which were an expression of Latvian national culture and national identity.

■ Latvian athletes represented the USSR in international competitions and achieved outstanding success, such as javelin thrower Jānis Lūsis, chess player Mihails Tāls, luger Vera Zozuļa, bobsledder Jānis Ķipurs, ice hockey players Helmut Balderis and Artūrs Irbe.

INTERESTING FACTS

- During the Soviet period, author Vilis Lācis rewrote his novels to please the regime, while some poets (J. Sudrabkalns, F. Rokpelnis, I. Ziedonis, etc.) dedicated their poems to J. Stalin, V. I. Lenin.
- People who praised Western culture were subjected to repression and exile. Intellectuals of the “French Group” (translators, poets, actors such as Elza Stērste, Milda Grīnfelde, Ieva Lase, Maija Silmale, Kurts Fridrihsons, etc.) who were interested in French art and literature were imprisoned and punished.
- In 1961, the Soviet regime closed the Orthodox Cathedral of the Nativity of Christ in Rīga (Esplanade Square). An exhibition hall and a planetarium were set up on its premises. The church was opened again in 1991. Many other churches in Latvia suffered the same fate.
- KGB agents were active in Latvia from 1945 to 1991. After Stalin’s death, the physical torture of people was replaced by psychological terror. The majority of Cheka agents were Latvian (52%). Russians were the second largest group among agents – 23.7%. The system was designed to involve the local population and thus to achieve control over society. The so-called Cheka bags were opened in 2018, revealing that prominent cultural, sports and other figures had cooperated with the Cheka. In 2019, director Alvis Hermanis staged the play “Historical Research Commission” at the New Rīga Theatre.
- In Soviet Latvia, women retired at the age of 55 and men at the age of 60 (currently the retirement age in Latvia is 64).
- “Mr” or “Mrs” was not used when addressing others. Instead, the word “comrade” was used e. g. Comrade Kalnina, not Mrs Kalnina.
- Authentic Soviet-era surroundings can be seen in the Liepāja Karosta Prison, the Līgatne “Bunker” and the permanent exhibition “Soviet Years” in the Aizkraukle Museum of History and Art.

WORDS TO LEARN

Censorship, deficit, dissident, collectivisation, collective farm, communist, Communist Party, nationalisation, partisan, propaganda, regime, Sovietisation, stagnation, totalitarianism.

Viegli uzdevumi

■ Lasi 6 faktus par dzīvi Latvijas PSR un ieraksti atbilstošo vārdu! oktobrēnu, kolhozos, komunālie, deficīta, mikrorajonus, rusifikācija

1. Padomju laikos ieviesa krievu valodu un notika latviešu tautas pārkrievošana jeb _____.
2. Rīgā un citās Latvijas pilsētās sāka celt dzīvojamus rajonus jeb _____.
3. Laukos cilvēki strādāja kopīgās saimniecībās jeb _____.
4. Padomju Latvijas jaunieši bija jauniešu organizāciju – _____, pionieru un komjauniešu – biedri.
5. Cilvēki bieži stāvēja garās rindās pie veikaliem, lai nopirktu _____ preces.
6. Daudzu cilvēku dzīves vieta bija kopējie jeb _____ dzīvokļi.

■ Pie katra attēla ieraksti atbilstošā teikuma numuru!

Viegli uzdevumi

■ Aplūko Ilzes fotogrāfiju albumu un lasi foto aprakstus! Pasvītro atbilstošo vārda formu tekstā!

1.

Mēs ar māsu laukos pie vecmāmiņas. Viņai bija gan pīles, gan zosis, gan vistas. Pie vecmāmiņas *mājas* / *māju* vienmēr ziedēja jasmīni, auga jāņogu un upeņu krūmi. Dārzā vecmāmiņa audzēja burkānus, bietes, kartupeļus un daudz ko citu.

2.

Mani Bērņības svētki. Kādreiz tie bija kristību vietā. Tie notika katru gadu vasarā. Šajos svētkos es ieguvu *krustvecāki* / *krustvecākus*. Centrā parasti bija šūpoles. Es saņēmu arī svētku apliecību, dāvanas un ziedus.

3.

Mana pirmā skolas diena un mana pirmā "Ābece". No šādas *ābece*s / *ābecei* burtus mācījās visi padomju Latvijas bērni.

4.

Es biju aktīva pioniere. Te es pionieru nometnē. Mēs ap kaklu sējām *sarkanus* / *sarkanas* kaklautus un pie krūts nēsājām pionieru nozīmīti. Es lasīju arī jauniešu avīzi "Pionieris". Pirms tam es biju arī oktobrēnos, bet pēc pionieriem iestājos arī komjaunatnē.

5.

Es un klasesbiedri *kolhozu* / *kolhozā*. Tur mēs ravējām bietes, vācām mār-rutkus, lasījām ābolus.

6.

Izlaidumā / *Izlaidumi* meitenes vilka baltas kleitas, bet zēni – tumšus uzvalkus. Absolventiem dāvināja ziedus.

■ Ieraksti apgalvojuma burtu, kurš atbilst aprakstam!

- A** Padomju laikā ieviesa jaunas tradīcijas.
- B** Cilvēki gērbās vienādi.
- C** Kolhozā bija jāstrādā arī skolēniem.
- D** Zinību diena radās Padomju Savienībā.
- E** Bērni un jaunieši jau bērnībā bija kādas organizācijas biedri.
- F** Laukos populāri bija dārzi jeb mazdārziņi.

NOSKATIES!

Režisores Ilzes Burkovskas-Jakobsenas dokumentālo animācijas filmu "Mans mīļākais karš"! Tā stāsta par bērību padomju laikā līdz Atmodai. Filmas treileri vari noskatīties šeit: <https://vimeo.com/ondemand/mansmilakaiskars>

Vidēji grūti uzdevumi

■ Lasi kāda VDK darbinieka ar segvārdu "Janušs" atmiņu stāstus un aizpildi tabulu!

Псевдоним **"Фред"**

1. Фам. **ОЗОЛНИШ**

2. Имя **РАЙМОНД**

3. Отч. **ЭДУАРДОВИЧ**

4. Год рожд. **1944** Дата рожд. **18.05**

5. Место рожд. **г. Рига**

6. Адрес **г. Юрмала, м. Сигулда 5**

7. Место работы и должность **институт химии древесины АН УССР, м. Падиса, комп.**

8. Парт. **б/п**

9. Нац. **латыш** 10. Гражд. **СССР**

11. Образов. **высшее**

№ **19685** № архива **8**

Катег. **агент**

Когда заверб. **18.08.1972 г.**

Кем заверб. **Александров**

фамилия **А** отдел **4** отделение **КГБ УССР**

Оформить личное дело и взять на учет

Нач. **А** отдела **А**

подпись **И. Мейерс**

фамилия

Алфавитная карточка, форма 3

VDK darbinieka kartīte

Man bija kolēģis U. Dažreiz mēs strādājām vienā telpā un mēdzām papļāpāt par šo to. Reiz U. sāka man stāstīt, ka viņš no rītiem klausoties radio "Brīvā Eiropa". Tas bija pretpadomju radio, kura pārraides, tāpat kā "Amerikas Balsi", čeka slāpēja ar speciāliem raidītājiem. Šos traucējumus sarunās saucām par "zāģi". U. stāstīja, ka no rītiem zāģis neesot, varot labi visu dzirdēt un cik tur labi visu ko stāsta. Es paliku uzmanīgs, jo parasti padomju laikā tādas lietas svešiem nestāstīja. Un tad vienā tikšanās reizē ar kuratoru [persona, kura novēro kāda uzvedību, darbību] viņš man sāk prasīt par U. Viņš it kā darbā daudziem stāstot, ka klausās "Brīvo Eiropu". Saprātu, ka U. to man ir stāstījis čekas uzdevumā, lai viņi varētu pārbaudīt, cik objektīvs ziņotājs esmu. Pēc tam U. stāsti beidzās.

Reiz bija gadījums, kad es lidostā gaidīju divus draugus no Samarkandas Uzbekijā – tātad padomju cilvēkus, ne ārzemniekus. Lidostā satiku savu kuratoru, un šoreiz nolēmu viņu "nepazīt", kā bija likts. Taču viņš pats pieņāca un prasīja, ko es te daru. Teicu, ka gaidu atlidojam draugus. Kurators pats kaut kur devās komandējumā. Pēc brīža es ieraudzīju kuratoru zvanām pa telefonu. Nākamajā dienā mums dzīvoklī atnāca "elektriķis" jeb vienkārši čekists un nomainīja elektrības skaitītāju.

Tad es atcerējos mūsu paziņu D., kurai elektrības skaitītājs arī tika mainīts īsi pirms tam, kad viņai ciemos atbrauca radi no Rietumiem. Nu man bija skaidrs, ka skaitītājā acīmredzot ir "blakts" (mikrofons), ar kuru noklausās sarunas dzīvoklī.

Nr. p. k.	Apgalvojums	JĀ	NĒ
1.	Kolēģi abi kopā no rītiem klausījās radio "Brīvā Eiropa".		
2.	Pretpadomju radio varēja labi dzirdēt rīta stundās.		
3.	Kolēģis U. speciāli stāstīja aizliegtas lietas.		
4.	"Janušs" lidostā gaidīja savus ārzemju draugus.		
5.	Lidostā "Janušam" bija norunāta tikšanās ar čekas kuratoru.		
6.	"Januša" un viņa paziņas D. dzīvoklī bija bojāta elektrība.		

■ Izraksti no teksta, kā vēl sauc VDK darbiniekus!

■ Lasi un ieraksti atbilstošo vārdu!

salauztām, garumā, tumšo, cenzūrai, iznāca

Vizmas Belševicas (1931–2005) dzejoļu krājums "Gadu gredzeni" ir iekļauts Latvijas kultūras kanonā. Tas _____¹. 1969. gadā. Dzejniece krājumā neievēroja padomju ideoloģijas noteiktās estētiskās prasības. Manuskripts, pateicoties redaktoram un dzejniekam Jānim Sirmbārdim, bez šķēršļiem izkļuva cauri _____². Toreiz padomju varas vērtējums bija iznīcinošs. Represijas, publicēšanas aizliegums un draudi dzejnieci vajāja daudzu gadu _____³.

No divām _____⁴ dzīvēm vienu...

Bet lūzumu vietas nesakrīt.

Un nevedas _____⁵ vakardienu

Pārvērst par gaiši gribēto –

Rīt.

Vidēji grūti uzdevumi

■ Lasi dzīvesstāstus un atzīmē, kurš apgalvojums atbilst katrai personai! Viens apgalvojums var atbilst abām personām.

Par latviešu nacionālās pretestības simboliem 20. gs. 60.–80. gados kļuva

Lidija Lasmane-Doroņina un Gunārs Astra.

Lidija Lasmane-Doroņina (1925)

Cilvēktiesību aizstāve, disidente.

Viņas jaunības gadi pagāja Aizputes apriņķī Kurzemē. Viņa mācījās Rīgas Sarkanā Krusta māsu skolā, bet jau 20 gadu vecumā piedalījās nacionālo partizānu un bijušo leģionāru slēpšanā. Par šādu rīcību viņu 1946. gadā apcietināja. Ieslodzījumā Sibīrijā viņa pavadīja 8 gadus.

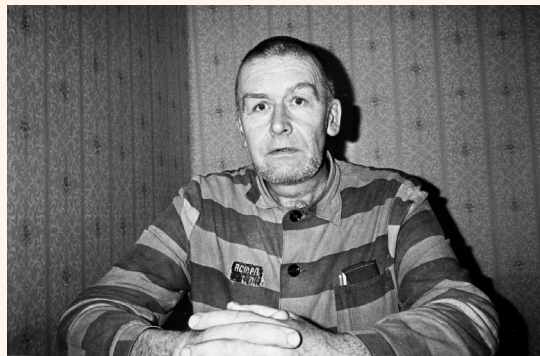
Par pretpadomju agitāciju un propagandu 1970. gadā L. Lasmani-Doroņinu arestēja otro reizi, bet 1983. gadā notiesāja trešo reizi. Toreiz dzīvesvietas kratīšanā atklāja tekstus, kas vēstīja par cilvēktiesību pārkāpumiem. Sodu viņa izcietā Sibīrijā. 1987. gadā atgriezās Latvijā un atteicās no PSRS pilsonības.

1994. gadā L. Lasmani-Doroņinu apbalvoja ar Triju Zvaigžņu ordeni, no kura viņa atteicās, jo kopā ar viņu to saņēma vairāki VDK jeb čekas aģenti.

Par L. Lasmani-Doroņinu ir uzņemta filma, sarakstītas grāmatas, raksti un publicētas intervijas.

L. Lasmane-Doroņina: "Valsts mums ir Dieva dota, un mēs nedrīkstam viens otru nīst."

Gunārs Astra (1931–1988)

Cilvēktiesību aizstāvis, brīvības cīnītājs un disidents.

Viņš dzīvoja Rīgā, studēja angļu valodu, strādāja rūpnīcās. G. Astra vienmēr izcēlās ar saviem ironiskajiem izteikumiem par varu, sarakstījās ar latviešiem ārzemēs. 1961. gadā par šādu dzimtenes nodevību viņu notiesāja uz 15 gadiem ieslodzījuma nometnēs Sibīrijā. Viņu apsūdzēja arī spiegošanā ASV labā. Sibīrijā viņš iepazinās ar citiem politieslodzītajiem no Latvijas.

1983. gadā G. Astru notiesāja otro reizi par pretpadomju agitāciju un propagandu uz 12 gadiem Sibīrijā. Viņa dzīvesvietā atrada varai "nepareizas" grāmatas.

Pateicoties starptautiskajam spiedienam, 1988. gada februārī viņu atbrīvoja, bet jau aprīlī viņš nezināmos apstākļos mira. Viņa kapu tauta aizbēra ar rokām.

G. Astras vārdā nosaukta iela Rīgā, par viņu izdotas vairākas grāmatas, raksti, veidota izstāde, atklāts piemineklis Rīgā.

Gunārs Astra: "Mūsu tauta ir daudz cietusi un tādēļ iemācījusies un pārcietīs arī šo tumšo laiku."

Nr.	Apgalvojums	Lidija Lasmane-Doroņina	Gunārs Astra
1.	Personu pirmo reizi notiesāja 20. gs. 40. gados.		
2.	Personu apcietināja un notiesāja vairākas reizes.		
3.	Persona sodu izcietā galvenokārt Sibīrijā.		
4.	Personu apsūdzēja pretpadomju darbībā.		
5.	Persona atteicās no padomju pilsonības.		
6.	Pēc atbrīvošanas persona varēja dzīvot pilnvērtīgu dzīvi.		
7.	Godinot cilvēktiesību aizstāvjus, personas vārdā Rīgā ir nosaukta iela.		
8.	Persona nezaudēja ticību brīvībai un valstij.		

NOSKATIES!

Režisora Andreja

Verhoustinska dokumentālo filmu "Lidija" (2017)!

APSKATI!

Tēlnieka Gļeba Panteļejeva

pieminekli Gunāram Astram Baumaņa skvērā Rīgā!

Grūti uzdevumi

■ Lasi un tukšajās vietās ieraksti atbilstošā fragmenta burtu!

- A** atklājot Kārļa Zemdegas veidoto
- B** izstādēm muzejos, kultūras namos, lielākajos kolhozu klubos
- C** jāatbilst sociālistiskā reālisma normām
- D** kas pulcēja tūkstošiem
- E** glābās no padomju propagandas
- F** dziesmu aptauja
- G** tika apkopoti un publicēti

Pēc padomju okupācijas arī kultūra tika iekļauta padomju ideoloģijas un propagandas sistēmā. No vienas puses, tās attīstība tika veicināta, piešķirot līdzekļus, bet no otras puses, tā tika ideoloģiski ierobežota. Mākslai un literatūrai bija ____¹, jācildina sociālisma celtniecība, darba cilvēks, komunistiskā partija un Padomju armija.

Un tomēr – māksla, teātris un literatūra padomju laikos lielā mērā bija latviešu tautas patvērums. Cilvēki kultūrā ____² sagrozītās realitātes. Mākslas valodā (ar simboliem, zemtekstiem) bija iespējams paust nacionālās idejas. Padomju laikā izveidojās vairākas spilgtas tradīcijas un notikumi.

Viena no tradīcijām, kas izveidojās, bija Mākslas dienas. Tās notika no 1959. līdz 1986. gadam katru gadu aprīlī visā Latvijā un ilga vienu nedēļu. "Tuvība tautai" bija viens no padomju mākslā sludinātajiem lozungiem. Ar ____³ un dažādās mācību iestādēs mākslai bija jāapliecina padomju ideoloģija. 70. gadu beigās un 80. gadu sākumā Mākslas dienas ieguva brīvdomīgāku raksturu. Rīgā notika izdomas un māksliniecisko eksperimentu (instalāciju, performanču) pārbagāti festivāli, ____⁴ mākslas interesentu. Džemma Skulme, Jāzeps Pīgoznis, Jānis Anmanis un citi bija Mākslas dienu līderi.

1965. gada 11. septembrī Komunāru parkā (pašreizējā Esplanādē), atzīmējot Raiņa 100. dzimšanas dienu un ____⁵ Raiņa pieminekli, notika pirmās Dzejas dienas. Tā kļuva par tradīciju, kas katru gadu septembrī turpinās arī mūsdienās. Dzejnieki viesojās ne tikai rajonu centros, muzejos, bet arī skolās, kultūras namos un pat rūpniecības uzņēmumos.

Gada labākie dzejoļi un atdzejojumi ____⁶. Dzejas dienu almanahā, kura metiens bija 24 000 eksemplāru. Dzejas dienas kļuva par nācijas identitātes simbolu.

Nozīmīgi sabiedrības vienotāji un latviskuma uzturētāji bija arī teātri, īpaši Jaunatnes teātris, kurā režisors Pēteris Pētersons attīstīja dzejas teātri. Par gada svarīgāko notikumu latviešu estrādes mūzikā kļuva radio ____⁷. "Mikrofons". Tikpat nozīmīgas bija Imant-dienas, hipiju un t. s. brīvo jeb kazistu izpausmes kafejnīcā "Kaza".

■ Ko nozīmē šie vārdi, kas latviešu valodā ienāca padomju laikā?

1. Davai	2. Točna	3. Vot
☐ aiziet, nu	☐ laikam	☐ vai
☐ nē	☐ ne tikai	☐ lūk; nu re
☐ varbūt	☐ tiešām; noteikti	☐ ak

test

■ Vai zini, kā valodniecībā sauc šādus vārdus?

- ☐ apvidvārdi
- ☐ žargonvārdi
- ☐ sarunvalodas vārdi

Grūti uzdevumi

■ Lasi tekstu un pirms katras rindkopas ieraksti atbilstošo virsrakstu!

- A** Mazā Latvija jeb Rosīgā paralēlā pasaule trimdā
- B** Ciemošanās abpus Dzelzs priekškarām
- C** Viens mērķis un sapnis – brīva Latvija
- D** Latviešiem no jauna sevi jāpierāda

1. _____
Otrais pasaules karš un padomju vara izkaisīja latviešus pa visu pasauli. Liela daļa Otrā pasaules kara laikā latviešu bēgļu Rietumos bija augsti izglītoti. Viņi laika gaitā izcīnīja sev labi nodrošinātu dzīvi ASV, Kanādā, Rietumvācijā, Lielbritānijā un citur.

Latviešu bēgļi gatavojas doties pretī jaunai dzīvei Lielbritānijā. 1947. gads

2. _____
Šī diaspora bija labi organizēta, ar plašu infrastruktūru, kas veidojās ap luterāņu draudzēm, ar savām svētdienas skolām un vietējiem sabiedriskajiem centriem lielajās pilsētās. Daudzos latviešu centros darbojās tautas deju kopas, kori, teātra trupas, bijušo karavīru atbalsta grupas un krājaizdevu biedrības, iznāca vietējie laikraksti. Trimdas kopienai bija spēcīga politiskās misijas apziņa, ko tā centās nodot arī otrajai un trešajai latviešu trimdas paaudzei vasaras nometnēs, vasaras vidusskolās, pilnlaika latviešu ģimnāzijā Minsterē Rietumvācijā un pilnlaika latviešu studiju programmā Rietummičiganas Universitātē Kalamazū ASV.

Teātra spēlēšanas prieks Toronto. 1976. gads

3. _____
Latvieši trimdā dibināja organizācijas, piemēram, Amerikas latviešu apvienību. Ar laiku tika izveidota Pasaules brīvo latviešu apvienība, kas apvieno dažādu pasaules valstu latviešu nevalstiskās organizācijas. Svarīgākais šo organizāciju darbības virziens bija atgādināt mītnes zemes sabiedrībai un valdībai par stāvokli Latvijā, lai tās neatzītu padomju okupāciju un atbalstītu Latvijas neatkarības centienus, kā arī raidīt informāciju uz Latviju ar raidstaciju "Amerikas balss" un "Brīvā Eiropa" starpniecību.

Trimdas baltiešu demonstrācija par brīvu Baltiju. 1986. gads

4. _____
Kontakti starp latviešu diasporu Rietumos un tautiešiem padomju okupētajā Latvijā bija ļoti ierobežoti. Valsts drošības komitejas uzraudzībā daži Latvijas kultūras un zinātnes darbinieki saņēma atļauju apmeklēt Rietumus, atsevišķi trimdas latvieši – apmeklēt Latviju, kas radīja strīdus un šķelšanos abās pusēs.

■ Lasi trimdas latviešu rakstnieku atziņas par dzīvi trimdā un viesošanos Latvijā un izraksti vārdus ar līdzīgu nozīmi! Vārdi doti jauktā secībā.

- "Ap mums ir tikai angļi, bet mūsu istabās ir Latvija. Ne tā Latvija, kas palika aiz muguras, bet tā, kurā mēs vēl joprojām dzīvojam." (Guntis Zariņš)
- "Zināt, es nebraucu uz Latviju meklēt pakšus vai savu bijušo mājokli. Meklēju un atradu to Latviju, kas nepaiet – dabā, mākslā, cilvēkos." (Velta Toma)

mājojam _____ paspārnēs _____ vēl arvien _____
stūrus _____ atrast _____ mitekli _____

Atbildes

Viegli uzdevumi

1. rusifikācija
2. mikrorajonus
3. kolhozos
4. oktobrēnu
5. deficīta
6. komunālie

1. mājas – F
2. krustvecākus – A
3. ābeces – D
4. sarkanus – E
5. kolhozā – C
6. izlaidumā – B

Vidēji grūti uzdevumi

Nr. p. k.	JĀ	NĒ
1.		x
2.	x	
3.	x	
4.		x
5.		x
6.		x

VDK darbinieki – čekisti, kuratori

1. **iznāca**
2. **cenzūrai**
3. **garumā**
4. **salauztām**
5. **tumšo**

Nr.	Lidija Lasmane-Doroņina	Gunārs Astra
1.	x	
2.	x	x
3.	x	x
4.	x	
5.	x	
6.	x	
7.		x
8.	x	x

Grūti uzdevumi

1. **C**
 2. **E**
 3. **B**
 4. **D**
 5. **A**
 6. **G**
 7. **F**
- Tests
1. Davai – **aiziet, nu**
 2. Točna – **tiešām; noteikti**
 3. Vot – **lūk; nu re**
- Šādus vārdus sauc par žargonvārdiem.
1. – **D**
 2. – **A**
 3. – **C**
 4. – **B**

mājojam – **dzīvojam**; paspārnēs – **istabās**; vēl arvien – **joprojām**; stūrus – **pakšus**; atrast – **meklēt**; mitekļi – **mājokli**

Teksti

Butulis I., Zunda A. Latvijas vēsture. Rīga: Jumava, 2010. 208 lpp.

Autoru kolektīvs. 100 notikumi Latvijas vēsturē. Cilvēki un procesi. 1918-2018. Rīga: Latvijas Mediji, 2018.

Autoru kolektīvs. Ieskats Latvijas vēstures svarīgākajos jautājumos. Pieejams tiešsaistē: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/76/download>
Eglāja-Kristsone E. Dzelzsgrīzēji. Latvijas un Rietumu trimdas rakstnieku kontakti. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2013. 340 lpp.

<https://bernibassvetki.wordpress.com/apraksts/>

<http://vardnica.aizpute.lv/15-personas-d/135-doronina-lasmane-lidija>

https://lvportals.lv/viedokli/292989-lidija-doronina-lasmane-neiesim-tacu-sist-savam-bralim-seja-2018#_ftn1

<https://enciklopedija.lv/skirklis/130471-Gun%C4%81rs-Astra>

<https://ir.lv/2018/03/12/mana-pieredze-ar-vdk-jeb-ka-es-nonacu-un-ko-dariju-cekas-maisos/>

<https://enciklopedija.lv/skirklis/106506-%E2%80%9CGadu-gredzeni%E2%80%9D>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/9-klase/otra-padomju-okupacija-7241/re-ad9fb4ec-a9ff-4c20-8a56-2af445b020cf>

<https://www.la.lv/makslas-dienu-metamorfozes-tradicijai-sodien-apali-60>

<https://www.barikadopedija.lv/raksti/144625>

<https://militaryheritagetourism.info/lv/military/sites/view/121?0>

Attēli

<https://www.delfi.lv/calis/jaunumi/arhiva-foto-bernibas-svetki-un-sviniga-pases-sanemsana-padomju-gados.d?id=49852557>

<https://www.fenikssfun.com/bildes/celojums-laika-2043>

<https://spoki.lv/vesture/Atminas-par-Pionieru-nometni-kas/558080/1/3>

<https://www.fenikssfun.com/bildes/izlaidumi-1344>

<https://www.delfi.lv/izklaide/skats/vesture/ka-latviesu-berni-pirmo-septembri-sagaidija-padomju-laika.d?id=46408371>

<https://www.fenikssfun.com/bildes/vienmer-gatavs-3065>

<https://irliepaja.lv/vide/ari-matrozu-iela-vel-padomju-laiki/>

<https://slidetodoc.com/ikdienas-dzve-kultra-un-izglitiba-latvijas-psr-autore/>

<https://latgaleslaiks.lv/hronika/1990/237>

<https://www.laikmetazimes.lv/2017/06/12/padomju-latvija-muzam-lai-dzivo%E2%80%A6-1dala/>

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/padomju-latvijas-makslas-dienas-davana-leninam-pa-pieri.a276340/>

<https://www.laikmetazimes.lv/2017/08/14/starptautiskie-radoraidijumi-latviesu-valoda-padomju-gados-1dala-%E2%80%93-%E2%80%9Camerikas-balss%E2%80%9D/>

<https://www.pbla.lv/>

<https://www.fenikssfun.com/bildes/lietas-kuram-kraja-naudu-6267>

<https://www.la.lv/plavinu-hidroelektrostacijas-karts-komunistu-varas-cinas>

<https://enciklopedija.lv/api/image/original?name=67b62cbd607e-cf355470-ff00-4df1-bf01-b70743287688.jpg>

<https://www.la.lv/kaulinteva-mantojums/galerija/1>

<https://enciklopedija.lv/skirklis/88033-lmants-Ziedonis>

<https://enciklopedija.lv/api/image/original?name=f79af36241af-36af2a31-1d77-4626-abac-a6fee9ad7eba.jpg>

<https://lvportals.lv/viedokli/292989-lidija-doronina-lasmane-neiesim-tacu-sist-savam-bralim-seja-2018>

https://lv.wikipedia.org/wiki/Latvijas_PSR_Valsts_Dro%C5%A1%C4%ABbas_komiteja#/media/Att%C4%93ls:2017-07-29-Corner_house_in_Riga-JonasR.jpg

<https://enciklopedija.lv/api/image/original?name=717f3db8e20f-1acbfd39-ac89-4082-b875-010e89352f8e.jpg>

<http://www.baltairsuncis.lv/blogs/gramata-gadu-gredzeni/>

<https://lr1.lsm.lv/raksts/sii-diena-vesture/11.-septembris.-dzejas-dienas.a28483/>

<https://www.la.lv/makslas-dienu-metamorfozes-tradicijai-sodien-apali-60>

https://jaunagaita.net/jg114/JG114_Vavere.htm

<https://enciklopedija.lv/skirklis/4556-latvie%C5%A1u-trimda-p%C4%93c-Otr%C4%81-pasaules-kara>

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/ceribas-un-rugtums-latviesu-pirmie-soli-trimda.a312208/>

<https://www.la.lv/latvietis-uz-visu-muzu%E2%80%A9>

<https://www.la.lv/kaulinteva-mantojums/galerija/1>

<https://enciklopedija.lv/api/image/original?name=67b62cbd607e-cf355470-ff00-4df1-bf01-b70743287688.jpg>

<https://www.delfi.lv/izklaide/skats/vesture/psrs-mantojums-komunalo-dzivoklu-spozums-un-posts.d?id=46559713>

<https://irliepaja.lv/vide/ari-matrozu-iela-vel-padomju-laiki/>

<https://spoki.lv/vesture/Enciklopedija-Riga1988g/734287>

<https://enciklopedija.lv/skirklis/89821-Vizma-Bel%C5%A1evica>

<https://lvportals.lv/viedokli/292989-lidija-doronina-lasmane-neiesim-tacu-sist-savam-bralim-seja-2018>

<https://enciklopedija.lv/skirklis/130471-Gun%C4%81rs-Astra>